Markku Hirvonen
26.5.2016

Verokeidaspopulismia ja veropotaskaa? Veroparatiisi-ilmiön ja pankkisalaisuusvaltioita hyväksi käyttävän verovilpin laajuudesta Panama-vuodon valossa

Suomalaisten rooli veroparatiisiyhtiökauppiaina

Vuodetuista Panama-papereista saadut tiedot ovat tarkentaneet kuvaa suomalaisten yhteyksistä veroparatiiseihin ja pankkisalaisuusvaltioihin. Tämän hetken tiedon mukaan suomalaiset ja ruotsalaiset toimijat ovat viime vuosien aikana olleet perustamassa yli 1.100 veroparatiisiyhtiötä mm. panamalaisen Mossack Fonseca yhtiön ja aikaisemmin ruotsalaispankki SEB:n omistaman, vuonna 2014 Georg ja Henrik Ehrnroothin omistukseen siirtyneen luxemburgilaisen LWM yhtiön välityksellä. Vajaa puolet kokonaismäärästä on perustettu Nordean kautta, toisen puoliskon suurimmasta osuudesta vastaa Ehrnroothien yhtiö ja loppuosasta noin puoli tusinaa asianajajaa, yhtiökauppiasta ja finanssialan toimijaa.

Nyt löydetty määrä edustaa vain osaa todellisuudesta. Luvuista puuttuvat muiden kanavien kautta perustetut yhtiöt tai säätiöt, Nordea SA Luxemburgin osalta ainakin heidän Sveitsin edustajansa Liechtensteiniin perustamat trustit ja Nordea Trust Companyn erikoisuutena olleet Man saarille perustettavat trustit. Myöskään Panaman aineistoa ei ole vielä läheskään kattavasti tutkittu.

Suomalaisten osuus Panama papereista löytyneiden veroparatiisiyhtiöiden käyttäjinä

Siinä, että suomalaiset käyttävät hyväkseen veroparatiisiyhtiöitä, ei ole ainakaan viranomaisille mitään uutta. Vuonna 2002 Nordea SA Luxemburg mainosti nettisivuillaan, että sillä on palveluksessaan 15 sijoitusasiantuntijaa palvelemassa suomalaisia näiden omalla kielellä. Suomalaisten ja Suomessa asuvien venäläisten osuus Panama-papereista paljastuneiden veroparatiisiyhtiöiden hankkijoista lienee muutama sata, ruotsalaisten tätä suurempi. Uutta sen sijaan on suomalaisten harjoittaman veroparatiisiyhtiökaupan mittakaava ja se, että Nordean lisäksi varsin nimekkäät talouselämän vaikuttajat ovat tekemässä tätä kauppaa ja myymässä veroparatiisiyhtiöitä toisille talouselämän vaikuttajille.

Veroparatiisien Suomelle aiheuttamien veromenetysten määrä

Elinkeinoelämän valtuuskunnan Panama-papereiden julkistuksen jälkeen julkaiseman pamfletin mukaan verokeidasilmiön merkitys on marginaalinen ja verokeidasvilppi aiheuttaa Suomelle vain noin 10 miljoonan euron veromenetykset vuosittain. EVA toivoo, että Panama keskustelu auttaa myös suhteuttamaan verokeidasongelman mittakaavaa ja hillitsee vahingollista verokeidaspopulismia.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle vuonna 2010 tekemässämme tutkimuksessa[1] arvioimme yksityishenkilöiden kansainvälisestä tai kansainväliseksi naamioidusta eli hallintarekisterin kautta tapahtuvasta sijoitustoiminnasta aiheutuvien veromenetysten määräksi vajaa 200 miljoonaa euroa vuodessa.

[1] Markku Hirvonen, Pekka Lith, Risto Walden: Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010

Raportissa ei arvioitu veroparatiisiyhtiöiden käytöstä kansainvälisten yritysten verosuunnittelussa aiheutuvia veromenetyksiä.

Ruotsin verohallinto arvioi vuoden 2008 verovajetutkimuksessaan[2] kansainvälisen sijoitustoiminnan ilmoittamattomista tuloista aiheutuvan veromenetyksen 7,5 miljardiksi kruunuksi (nykykurssilla 846 miljoonaa euroa). Ruotsin verohallinnon viime marraskuussa julkaiseman tiedotteen[3] mukaan Ruotsi on saanut vuoden 2010 jälkeen perittyä 3,4 miljardia kruunua (383 miljoonaa euroa) ulkomailta saaduista tuloista ilmoittamatta jätettyjä veroja itseoikaisumenettelyn ja veroparatiisien tutkintaan sijoitettujen 200 verotarkastajan maksuunpanoesitysten avulla.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan esittämä 10 miljoonaa tuntuu olevan kaukana todellisuudesta. Pelkästään Liechtensteinin LGT-pankista paljastuneiden 17 suomalaistallettajan 60 miljoonan euron talletuksista määrätyt jälkiverot olivat yli 10 miljoonaa euroa. Määrä olisi todennäköisesti ollut paljon suurempi, mikäli verohallinto ja poliisi olisivat toimineet ryhdikkäämmin. Nordean oman ilmoituksen mukaan se menetti noin 4.000 asiakasta vuoden 2009 jälkeen ryhdyttyään vaatimaan asiakkailtaan selvityksiä verojen maksamisesta. Kun sen Luxemburgin tytärpankin asiakkaaksi pääseminen edellytti jo vuonna 2002 vähintään 50.000 euron sijoituspääomaa, kadonneiden asiakkaiden mukana hävisi vähimmillään 200 miljoonan euron varallisuus, todennäköisesti monta kertaa enemmän. Tuo varallisuus on tuskin siirtynyt verottajan tietoon.

Hallintarekisteröintiä suomalaisille?

Eduskunnan talousvaliokunnassa on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys laiksi arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Tässä esityksessä on vihdoin hyväksytty se tosiasia, että arvopaperikeskusasetukseen neuvoteltu poikkeussäännös sallii Suomen säilyttävän hyväksi osoittautuneen suoran osakeomistuksen järjestelmänsä. Viimeisimmässä hallituksen esityksessä on kuitenkin lähdetty siitä, että tämä poikkeussäännös koskee vain Suomen omaa arvo-osuusjärjestelmää, eli tilannetta, jossa suomalainen yhtiön laskee osakkeet liikkeelle Suomessa toimivassa arvopaperikeskuksessa. Nämä osakkeet tulee jatkossakin kirjata suoralle arvo-osuustilille, jos osakkeet ovat suomalaisen luonnollisen henkilön tai suomalaisen yhteisön taikka säätiön omistamia.

Hallituksen esityksen mukaan suomalaisten hallintarekisterikielto koskisi kuitenkin vain Suomen arvo-osuusjärjestelmää. Tämä tarkoittaisi sitä, että suomalaisetkin voisivat hallintarekisteröidä osakkeensa siinä tapauksessa, että suomalainen osakeyhtiö on valinnut ulkomaisen arvopaperikeskuksen. Tätä hallintarekisteröintimahdollisuutta ei ole rajattu edes listattuihin yhtiöihin vaan se olisi mahdollista esimerkiksi julkisuutta kaihtaville kotimaisille holdingyhtiöille tai harmaan talouden alueella toimiville pk-yrityksille. Hallituksen esityksessä ei ole myöskään millään tavalla säännelty tai sanktioitu tilannetta, jossa suomalaisen sijoittajan käyttämä ulkomainen sijoituspalveluyhtiö hallintarekisteröi hänen omistuksensa Suomen arvopaperikeskukseen.

Edellä mainittua suomalaisten hallintarekisteröinnin mahdollistamista on hallituksen esityksessä ja sitä puoltavissa lausunnoissa perusteltu mm. sillä, ettei Suomen lainsäädännöllä voida säännellä ulkomaisten toimijoiden käyttäytymistä. Lisäksi esitetään, että suorien omistustilien vaatiminen ulkomaisilta arvopaperikeskuksilta suomalaisia sijoittajia varten rajoittaisi näiden kilpailumahdollisuuksia ja että Suomella on riski joutua EU-tuomioistuimeen, jos se edellyttää suomalaisten liikkeellelaskijoiden vaativan tiedot suomalaisista osakkeenomistajistaan myös ulkomaista arvopaperikeskusta käytettäessä.

[2] Skatteverket Rapport 2008:1: Skattefelskarta för Sverige
[3] Skatteverkets pressmeddelande 2015-11-05

Esitetyt argumentit tuntuvat hätävarjelun liioittelulta. Suoran omistuksen säilyttämiseksi ei ole tarpeen yrittää ulottaa lainsäädäntöä ulkomaisiin toimijoihin. Suomalaisten omistajien hallintarekisteröintikielto voidaan toteuttaa osakeyhtiölaissa. EU:n arvopaperikeskusasetuksessa on nimenomaan todettu, ettei asetuksella ole tarkoitus suosia mitään olemassa olevaa omistusrakennetta eikä sillä puututa kansalliseen yhtiö- tai muuhun lainsäädäntöön, jota sovelletaan edelleen ja otetaan käyttöön järjestelyt, joilla varmistetaan kansallisen yhtiöoikeuden vaatimusten täyttyminen, jos käytetään vapautta valita arvopaperikeskus.

Vaikutukset ulkomaisten arvopaperikeskusten kilpailumahdollisuuksiin eivät voine olla kovin suuria, koska Suomen lisäksi EU:n 14 jäsenvaltiossa on käytössä suoran omistuksen järjestelmä ainakin vaihtoehtona.

Suomi veroparatiisina?

Hallintarekisteröinnin salliminen suomalaisille merkitsisi tietyissä tilanteissa yhtiöiden omistuksen salaamisen laillistamista. Panama-papereiden ja muiden vuotojen yhteydessä esiin tulleet tiedot osoittavat, että halukkaita tällaisen mahdollisuuden hyväksikäyttämiseen löytyy. Hallintarekisteröinnin kieltäminen ei tietenkään estä omistuksen salaamista, mutta sen salliminen antaa liian helpon mahdollisuuden niille, joille omistuksen julkitulo olisi kiusallista, ei vain tulojen salaamisen vaan esimerkiksi yrityksen ja päätöksentekijöiden välisten yhteyksien vuoksi.

Omistustietojen yleisöjulkisuuden vähentyminen on huolestuttavaa yhteiskunnallisen läpinäkyvyyden ja korruption torjunnan kannalta. Kehittyvä kansainvälinen verotietojen vaihto ei palvele yleisöjulkisuutta eikä muiden viranomaisten toimintaa millään tavalla. Se ei myöskään takaa kansainvälisten sijoitusten aukotonta verovalvontaa, vaikka se nykyistä tilannetta parantaakin. Asiaa voidaan havainnollistaa Suomesta saatujen tulojen osalta: omistusta ketjuttamalla ja bulvaaneja käyttämällä voidaan välttää osinkojen lähdeverot, yhtiöiden tosiasiallisten omistajien selvittämisessä PRH:n yhteyteen ehdotettu rekisteri on lähinnä näennäistoimenpide, vuosittain miljardien eurojen joukkovelkakirjalainojen korot maksetaan tuntemattomille ulkomaalaisiksi ilmoittautuneille saajille ja esimerkiksi kiinteistösijoitusten tuotot jäävät tietojenvaihdon ulkopuolelle. Tässä mielessä Suomi toimii veroparatiisina ulkomaisille sijoittajille eikä esimerkiksi Suomen valtiolla ole tarkkaa tietoa siitä, kuka sitä tosiasiassa rahoittaa.

Mikä on suomalaisen yhteiskunnan edun mukaista hallintarekisteriasiassa?

Suomalainen osakkeiden suoraan omistukseen perustuva järjestelmä on vuotokohdistaan huolimatta osoittautunut toimivaksi mahdollistaen osakekaupan pääosan läpinäkyvyyden, tuonut arvo-osuusjärjestelmän piiriin kuuluvat tulot ja varallisuuden kustannustehokkaalla ja verovelvollisystävällisellä tavalla verotuksen tietoon ja osaltaan vaikuttanut siihen, että Suomi lasketaan maailman vähiten korruptoituneiden maiden joukkoon. Tästä mallista ei pitäisi antaa periksi marginaalisten ja jossain määrin kuvitteellisten arvopaperikeskusten kilpailuetujen ja pankkien kustannussäästöjen vuoksi. Kysymyksessä on poliittinen eikä juridinen päätös eikä Suomen pitäisi ampua itseään jalkaan pelkäämällä etukäteen mahdollisia EU:n moitteita.